KULUTTAJALIITTO
KONSUMENTFÖRBUNDET

LAUSUNTO 21.11.2023

EDUSKUNNAN TALOUSVALIOKUNNALLE

K 17 2023 vp Ilmastovuosikertomus 2023

Kuluttajaliitto ry (jälj. Kuluttajaliitto) kiittää mahdollisuudesta antaa kirjallinen asiantuntijalausunto otsikkoasiassa. Ilmastovuosikertomuksen laatimisesta on säädetty ilmastolaissa (423/2022). Ilmastovuosikertomuksella valtioneuvosto raportoi vuosittain eduskunnalle tiedot päästö- ja nielukehityksestä sekä keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelman ja maankäyttösektorin ilmastosuunnitelman toteutumisesta sekä arvioi toimien riittävyyttä suhteessa asetettuihin tavoitteisiin. Ilmastovuosikertomuksessa käsitellään päästövähennystavoitteita ja niiden saavuttamisen tilannetta, päästökehitystä sekä kokonaisuutena että sektorikohtaisesti, poikkileikkaavien toimien edistymistä ja ilmastonmuutokseen sopeutumista. Kuluttajaliitto pitää vuosikertomusta tärkeänä välineenä, jonka esiintuomat haasteet tulisi huomioida poliittisessa päätöksenteossa. Ilmastotyössä tarvitaan pitkäjänteisyyttä ja ennakoitavuutta.

Ilmastovuosikertomuksen mukaan päästövähennystahti on linjassa ilmastolain 2030 tavoitteen kanssa. Kansallisen hiilineutraaliustavoitteen saavuttaminen edellyttää kuitenkin lisätoimia maankäyttösektorilla sekä muilla sektoreilla. Vuosikertomuksessa todetaan myös, että ilman merkittäviä lisätoimia maankäyttösektorilla on myös todennäköistä, että Suomi ei tule saavuttamaan EU:n LULUCF-asetuksen mukaisia velvoitteita ilman yksiköiden ostoja muista jäsenmaista. **Tavoitteiden saavuttaminen edellyttää myös kuluttajien huomioimista ja kestävämpien valintojen helpottamista monin eri toimin lähtien tuki- ja avustusinstrumenteista, verotuksesta aina tietoisuuden lisäämiseen ja kuluttajavalistukseen.**

Kulutusperäisistä päästöistä aivan valtaosa, 83 %, aiheutuu kotitalouksien kulutuksesta. Henkilöä kohden laskettu hiilijalanjälki on pysytellyt 8 t CO_2-ekv. tuntumassa vuodesta 2015 lähtien. Viime vuonna julkaistussa Ilmastopaneelin raportissa kuluttajien päästövähennyspotentiaalia tunnistettiin olevan erityisesti kasvispainotteiseen ruokavalioon siirtymisessä, mutta myös asumisessa, liikenteessä, ruoassa ja tavaroiden ja palveluiden kulutuksessa. Kiertotalouden toimintamalleilla voidaan vähentää sekä kulutus- että tuotantoperäisiä päästöjä. Vuonna 2021 valmistui kiertotalouden strateginen ohjelma, jossa asetettiin visio ja tavoitteet kiertotaloudelle, määritettiin tarvittavat toimenpiteet ja seurantamittarit sekä ehdotettiin tarvittavia resursseja kiertotalouden edistämiseen. Näitä toimia tulisi toteuttaa suunnitelmallisesti ja pitkäjänteisesti. Kuluttajat ovat elinkustannusten nousun johdosta taloudellisesti tiukemmassa tilanteessa kuin aiemmin, mikä vaikuttaa heidän kykyynsä sekä haluunsa tehdä kestäviä valintoja arjessaan. **Kestävämmistä kulutusvalinnoista tulee tehdä helppoja ja ensisijaisia ja ennen kaikkea kohtuuhintaisia kaikille, jotta siirtymä kestävämpiin kulutustottumuksiin on laajasti mahdollinen.**

Ilmastovuosikertomuksen mukaan, jotta liikenteen kasvihuonekaasupäästöt voidaan puolittaa vuoteen 2030 mennessä, fossiilisten polttoaineiden kulutus vuonna 2030 verrattuna vuoteen 2005 tulee lähes puolittaa samassa ajassa. Polttoaineen kulutusta voidaan pienentää vähentämällä ajettujen kilometrien määrää tai yksittäisten liikennevälineiden kuluttamaa polttoainemäärää tai siirtymällä kokonaan pois fossiilisista polttoaineista. Suomessa on ollut viime vuosina käytössä useita tuki-instrumentteja, joilla on tuettu liikenteen vihreää siirtymää. Myös jakeluvelvoitetta koskevilla tiukennuksilla on pyritty edistämään siirtymää. Vuosikertomuksessa ei oteta kantaa nykyisen hallituksen linjauksiin ja suunniteltuihin toimiin, mikä on harmillista. **Tuki-instrumenttien**

Kuluttajaliitto ry Konsumentförbundet rf
The Consumers' Union of Finland
Ritarikatu 1 B, 00170 Helsinki | +358 9 454 2210 | info@kuluttajaliitto.fi | kuluttajaliitto.fi

olemassaolon jatkaminen sekä jakeluvelvoitteen kiristysten toteuttaminen -yhdistettynä mahdollisesti kohdennettuihin tukitoimiin niille, joille aiheutuisi kohtuuttomia kustannuspaineita hintojen nousun johdosta- olisi ensiarvoisen tärkeää, jotta kuluttajilla olisi mahdollisuus myös liikkumisen osalta osallistua ilmastotalkoisiin. Esimerkiksi sähköautojen hankinnan osalta on nähtävissä kysynnän heikkenemistä, mikä vaikeuttaa merkittävästi asetettujen sähköistymistavoitteiden saavuttamista.

Valtaosa kotimaanmatkoista tehdään edelleen henkilöautolla. **Kestävien kulkutapojen, kuten jalankulun, pyöräilyn jne. osuutta tulisi kasvattaa, mikä edellyttäisi merkittäviä investointeja niiden kehittämiseen ja saavutettavuuden sekä käytettävyyden parantamiseen.**

Ruuan kulutukseen liittyvinä toimina on nostettu esille muun muassa ruokahävikin vähentäminen ja ravitsemussuositusten mukainen syöminen. Valtakunnallisessa jätesuunnitelmassa (VALTSU) on kirjattu tavoite puolittaa ruokahävikki vuoteen 2030 mennessä. **Kuluttajat tarvitsevat kannustimia ravintotottumusten muuttamiseen sekä muiden ruokajärjestelmän toimijoiden tukea ja toimenpiteitä ruokahävikin vähentämiseksi.** Viime hallituskaudella valmistelussa ollut ilmastoruokaohjelma jäi julkaisematta eikä hallitusohjelma sisällä toimenpiteitä esimerkiksi verotuksen suhteen, joilla tuettaisiin kestävämpien ruokahankintojen tekemistä. Moni kuluttaja on joutunut tinkimään elinkustannusten nousun johdosta ruokahankinnoissaan terveellisyydestä, laadusta sekä jopa ruoan määrästä. Erityisen huolissaan Kuluttajaliitto on lapsiperheiden sekä kaikkein pienituloisimpien kotitalouksien tilanteesta. Liiton teettämissä kuluttajaselvityksissä näkyy selkeästi ruoan hintojen kohoamisen vaikutusten epätasainen kohdentuminen eri kuluttajaryhmien välillä.

Asuinkiinteistöjen öljystä luopumista on edistetty avustuksin. Avustus on aktivoinut lämmitysjärjestelmän vaihtamista merkittävästi. Asuinrakennusten päästöjä on pyritty myös vähentämään energia-avustuksilla, jota on myönnetty energiatehokkuutta parantaviin hankkeisiin. Näistä avustusmekanismeista kiinni pitäminen olisi nähdäksemme tärkeää myös jatkossa.

Kotitalouksien kulutukseen liittyviä mahdollisuuksia pienentää suomalaisten kulutusperäisiä päästöjä on kaikilla kulutuksen osa-alueilla. Tavaroiden kulutuksessa huomionarvioista on, että niiden päästöistä huomattava osa syntyy Suomen ulkopuolella. Kulutuksen päästöjä pienentämällä voimme vaikuttaa omalta osaltamme ilmastopäästöihin myös Suomen rajojen ulkopuolella. Kuluttajat tarvitsevat ennen kaikkea tukea siirtymässä kasvi- ja kalapainotteisempaan ruokavalioon. Lisäksi ohjauskeinoin tulee mahdollistaa tavaroiden pitkäikäisyys tukemalla ekosuunnittelua sekä korjaamisen ja huoltamisen palveluja. Kulutuksen päästöjä voidaan vähentää tehokkaimmin vähentämällä ylipäätään kaikkea materiaalista kulutusta sekä pidentämällä tavaroiden käyttöikää korjaamalla, huoltamalla ostamalla ja myymällä käytettyjä tavaroita. Kulutuksen päästöjä voidaan vähentää myös sitä kautta, että uusien tavaroiden tuottamisen tarvetta vähennetään. Tuotantoperäisten päästöjen vähentämisessä tuotesuunnittelu on keskeisessä roolissa, sillä hyvällä suunnittelulla voidaan vähentää peräti 80 % tuotteen elinkaaren aikaisista päästöistä. **Suomen tulee edistää aktiivisesti EU-lainsäädäntöä, jolla pyritään siihen, että tuotteet suunnitellaan resurssitehokkaiksi, kestäviksi, korjattaviksi, uudelleenkäytettäviksi ja uudelleenvalmistettaviksi sekä turvallisesti kierrätettäviksi.**

Merkitystä kulutuskäyttäytymiseen on myös yritysten markkinoinnilla ja ns. vapaaehtoisilla ilmastoteoilla. Parhaimmillaan niillä voidaan edistää ilmastohyötyjä ja kestävää kehitystä ja auttaa kuluttajia kestävämpien valintojen tekemisessä, mutta pahimmillaan aiheuttaa haittaa omien ilmastotoimien välttelyn, harhaanjohtavien ilmastoväittämien tai erilaisten sosiaalisten ja

ympäristöhaittojen muodossa. Ilmastoväittämiä käytetään laajasti väärin ja harhaanjohtavasti niin Suomessa kuin muuallakin, mikä vähentää kuluttajien luottamusta markkinoihin ja toisaalta ohjaa kulutusvalintoja väärin. **Suomen tulee olla aktiivisesti vaikuttamassa EU-lainsäädäntöön, jotta virheelliset ja harhaanjohtavat ilmastoväittämät saadaan pois markkinoilta.**

Kuluttajaliitto ry

Tiina Vyyryläinen
vaikuttamistyön päällikkö